

Mall. i el Princ. (Fontserè reclamava aquest últim a Fabra, que encara no el consignava en el *DOrt.*); *anar a la capdavantera* [1904]. *Capdavanter*, excel·lent substitut del castellanisme *cabdill*, grosser i de tan funesta memòria.

Capfoguer, quasi sempre *uns capfoguers* pl. [1390, *AlcM*]; però en textos mig-llatinitzats, ja trobem el cpt. *cab fog* (i més llatinitzat *caput foco*), sense l'addició parasintètica de *-er*, tots dos l'any 1036, i *caput foger* el 1134 (Bast.-Bass.); anàlogament oc. ant. *cap-¹⁰foc* i *capafoc*, variant que s'ha d'explicar com a dissimilació de *capofoc* (prolongació mig-sàvia del dit baixllatí *caput-foco*). Des del punt de vista semàntic el mot es comprèn perquè els capfoguers antics tenien esculpit un cap de vaca o animal a la punta, d'acord amb la vella tradició cèltica a què m'he referit i que he documentat en l'article *ANDERRIS*.

Capgròs per a la larva de la granota i els altres sentits en què el registren *AlcM* i el *Dfa.*, no sembla estar documentat fins al S. XIX (i encara falta en Lab.; és singular *capigrossi*, Blanes); és també 'broc gros del porró' pall. (Estaon, 1934).

Capitost, mot que ja existia en el S. XVI, documentat llavors en la variant deformada *capitossis*, que trobem en l'any 1560, i que era lleu alteració del b. ll. *caput hostis* 'cap de la host, de la tropa o exèrcit'. És un mot que trigà molt a entrar en la correntia i tresor de la llengua comuna. Tot i que des de la plena Renaixença l'han usat tota mena d'escriptors, entre ells els més llegits i magistrals, i que ha esdevingut patrimoni de tots, i des de joves el coneixem ben normal i corrent en la llengua oral i comuna, sobretot dels educats, és bon indicatiu del seu caràcter antigament ben poc general el fet que trigués tant a ser recollit pels diccs.: manca del tot en Belv., Lacav., *DTo.*, etc. i fins Lab.; el recullen en la seva forma normal els posteriors, des de Bulbena (1905), Vogel i el *DOrt.*; però Lab. no donava més que la variant alterada *capitossa* [1839], a la qual sols en l'ed. de 1888 se li afegí *capitost* com a «antiquat». El *DAG.* en dóna un ex. en un poeta floralista de 1880 (que ja devia veure l'etimologia, vista la grafia amb *th*): «mira-la: és jove encare: lo *capithost* invicte dels barbres esquadrans sempre temut». Verdager l'usà algun cop, però sembla que només en una de les últimes obres (les *Rondalles* publicades pòstumament).

N'hi ha autoritats prestigioses més antigues, de Noller el 1886: «En Rodon, *capitost* del partit lliberal, enriquit, ambició de figurar» (*Vilaniu*, 81). Pot ser important el fet que l'usi sovint Marian Vayreda: la tradició popular parlant dels carlins, i a Catalunya com pertot, va ser *cabecilla*, que quasi va tenir el mateix matís (encara que avui ens sembli expressió menys noble), i si Vayreda no era tant com un *cabecilla* sí que fou coratjós seguidor i quasi capitost d'aquella gent, i en els seus escrits trobem: «no parà la marxa fins a topar-se ab el *capitost*» (*Sang Nova* v, v, 371), «l'lbo estava en relacions directes ab els trabucayres mes --- no volia figurar-hi sinó com a *capitost*» (o sigui fets de c. 1820) (*La Puny*, xi, 176, 140).

Bé pot ser que sigui significatiu el detall de la forma que usa quan se'n serveix en plural, *capitossos*: «¿què fan, donchs, aquests grans polítics, aquestes distingides plomes, que diu que figuren com a *capitossos* del moviment?», *Sang Nova* (v, ii, 345). Spitzer, únic romanista que es preocupà del mot, reparà molt en la forma que recull el *DAG.* com a viva a Vic: «*capitossa*: el promotor de la baralla, el principal, el primer de la colla», i partint d'aquí volia fer-nos acceptar (*ZRPh*. LVII, 1937, 577n.) que venia d'un b. ll. *capitosus* «obstinat»;²⁶ hauríem d'acceptar, doncs, que es vagi passar de 'tossut' a 'soberg', 'autoritari' i que després se'n fes un substantiu 'home important' > 'cap'; semàntica forçada i procés tan inversemblant, que no ens poden apartar de la idea natural que ha vist tothom (*AlcM*, el poeta de 1880, etc.), *caput hostis*. De fet *capitossa* és evidentment una forma secundària, i la que trobem molt abans, i en un document ben publicat, ens guia millor: Serra i Vilaró va publicar d'un procés verbal de Solsona de l'any 1560 «en dit consell han entrevingut dits Torrentaller y Travesset com a cònsols y *capitossis*» (*BCEC*, 1908, 119). És clar que es digué primer *capitostis*, que conservaria encara intacta la terminació de l'expressió llatina *capit(e) hostis* o *caput hostis*: la i de *capitossis* és reveladora.

Capitostis fou o bé catalanitzat normalment en *capitost* (lleuant-li simplement la *-s* del genitiu, que fou presa per desinència de plural), o bé diversament alterat en *capitossis*, *capitosses* (d'on després singular *capitossa*) o *capitossos*. Ja hem vist que *capitossos* era usat per Vayreda i és també una de les formes registrades pel *DAG.*, junt amb *capitossa*. Segurament en escapar la terminació de *-ostis* catalanitzant-la, *los capitostis* fou canviat vulgarment en *los capitòs* per simplificació fonètica, tal com *VOS CANTASTIS* en el perfet medieval *vós cantàs*; acabà de donar-hi la balança l'etimologia popular *tòs*, *tossa*, el bescoll o occipuci (*CERVICEM*) de l'home autoritari, i Vayreda: *tossut* ve de *tòs*. I també hem observat ja que Vayreda alterna el singular *capitost* amb el plural *capitossos*, que devien ser-li ben coneguts com a tradicionals entre els *capitosts* trabucaires i carlins; fou doncs sobretot en el plural on la reducció de *-stis* tendia a generalitzar-se (ajudant a la reducció del genitiu en *-ostis*). El punt de partida des del baix llatí, igual que el cas oblic *capite hostis* pogué ser el nominatiu *caput hostis* (ús del llatí normal) i llavors el canvi de *caputost* en *capitost* seria determinat per la influència de *capitè*.

Capmajor 'president?', potser més aviat 'residència principal', hapax en un doc. de confraries de 1381, publ. en *CoDoACA* XI, el context del qual no està ben aclariat en el *AlcM*, però explicat millor per G. Colon, *Travaux de Ling. et Litt. de l'Univ. de Strasbourg* VII, 1, p. 164.

Capmall 'peça feta de malla que cobria el cap del guerrer a manera de caputxa formant part de l'ausberg' [1289]: «dotze azbercs, los sis ap *capmayls* e sis meyns de *capmayls*», doc. mall. de 1289, «va-li tal colp donar pel mig del cap ab la espasa, que-l *capmall*